

lelim itd. učiteljem 1200 fl. E. za nakupovanje knjig okrajnim šolskim knjižnicam 4000 fl. F. za okrajne učiteljske konference ali shode 9000 gld. Finančni odbor je od nastavljenih 953.000 fl. nekoliko priškrnil, tako, da je nasvetoval, naj deželni zbor štajerski dovoli iz deželne kase l. 1878 za ljudske šole izplačati 893.500 fl. Večina poslancev je to tudi res dovolila in sklenila; toda pri tej priliki je konservativni poslanec Alojz Karlon, katerega so nemški kmetje okoli Lipnice izvolili, oistro napadal nove šolske zadeve in sicer tako, da mu liberalni dr. Schloffer, ki ima vendar vselej precej besednih luskov na razpolago, ni vedel ničesar tehtnega odgovoriti. G. Karlon je rekel: „pred 5 leti je večina tega zbora za štajerske male šole dovolila 260.000 fl. Takrat sem jaz tukaj v tej zbornici djāl, da bodo po novih šolskih postavah prenarajene šole vsako leto več denarja zahtevale. Ali da bodo stroški tako strahovito hitro in močno naraščali, kakor sedaj vidimo, tega pa takrat vendar nisem pričakoval. Gospodje, šolski stroški za male šole so sedaj že visoko črez eden milijon poskočile. Vi hočete dues iz deželne kase dovoliti 893.500 fl. okrajni zastopi so prevzeli 312.000 fl., to je skup toliko, kakor 1.205.500 fl. Namesto nekdanjih dekanov nadzorujejo šole plačani inšpektorji, kateri vlečejo na leto iz državne kase 56.500 fl. Ali to še ni vse. Všteti je treba tudi stroške srenj, katere imajo po izkazih deželnege odbora za vzdrževanje šol drugo leto plačati 240.000 fl. To daje vse skupaj 1.300.000 fl. Ali gospodje, tudi to še ni vse. Iz poročila deželnege šolskega sveta razvidimo, da je sedaj 525 šolskih služeb izpraznjenih, ker ni dovolj učiteljev. Kedar bodo vse ove službe oddane, tedaj bo treba novih 284.000 fl., kar bo šolske stroške na Štajerskem potisnilo do velikanske svote 1.600.000 fl., t. j. v petih letih 6krat več, kakor v začetku novih šolskih razmer. Pri pomnoženem številu učiteljskih služeb bo zopet treba tudi povečanja ali stavljenja novih šolskih poslopj itd. Gospodje, to je za našo deželo presilno, tolikih bremen davkeplačilci ne zmagamo več, šolski polom ali „krah“ je neizogiben.

Človek bi se še nekoliko vtolažil, ko bi uspehi nove šole tudi res bili primerni groznim stroškom. Toda žali Bog, tega ne moremo reči. Uspehov nove šole se ne moremo veseliti, če že pogledamo na učitelje ali otroke. Učitelji vkljub znatnemu zboljšanju plače gmotno vendarle niso na dobrem. Mnogim „šolmajstrom“ je prej gotovo vse boljše kazalo, čeprav ni bila ne srenja, ne okraj, ne dežela preobložena z šolskimi stroški. Gledé znanstvene omike pri novih učiteljih pa se moramo močno bati nesrečnega polovičarstva. Namesto jedrnatih ljudskih učiteljev dobivljamo le prepogosto nekake polovičarske profesorje. Za visoke šole vedo premalo, za male pa preveč, vse le površno. Kaj hasni učitelj v mali šoli, ako namesto marljivega čitanja, snažnega pisanja, urnega računanja,

rajši razpravlja pred drobno dečico o spektralni analizi, o mikroskopu, o teleskopu, o polarizaciji svetlobe, o koordinatah v matematiki itd. (Oho!) Gospodje, bodite mirni, jaz Vam ne pravim izmišljenih reči, ampak popričane prigodke. Mnogo novošegnih učiteljev visoko leta in prodaja katederske modrosti, poduk v najpotrebnejših predmetih pa zanemarja. Zato pa tudi gimnazijski profesorji čedalje več tožijo, da jim iz malih šol prihajajo sila borno podučeni fantiči. Polagoma zgubljam imeniten zaklad: stare, pridne, marljive, zadovoljne in srečne „šolmajstre“. Imel bi še nekaj spregovoriti o moralčni spridenosti in razuzdanosti itd., ali o tem hočem rajši tiho djati, ker bi sicer prisiljen bil imena navesti; tega pa nečem. Ali česar vendar zamolčati ne morem, to je grozno rastoča nepokorščina, nevbogljivost, razposajenost šolske mladine. V Gradcu so celó mestni zastopniki bili primorani, policiji naročiti, da zdvijane mlade razbijavce prejema in zapira. Od vseh strani slišimo jednake pritožbe. Naposled še omenim, da nam konservativnim poslancem nikakor v glavo neče, da se po novih šolskih postavah nadzorovanje izročuje osebam, ki se za verske vaje ne brigajo. Naše misli o pravem šolstvu, kakoršno je otrokom katoliških starišev potrebno, se nikakor ne vjemajo z tem, da se učitelji in učiteljice nastavljajo brez ozira na njihovo versko prepričanje in obnašanje. Sploh po naših mislih je treba šolske postave prenarediti in zopet na versko podlago postaviti!“

Gospodarske stvari.

Vrba in njena korist.

M. Kdo ne pozna vrbe, one rastline, ki kot večji ali manjši grmiči, kot viša ali nižja drevesa ob rekah in potokih, ob ribnikih in po prodih in skoraj na vsakem količkaj mokrotnem travniku v veliki obilici in v raznih sortah rastejo. Vrbovo protje, t. j. jednoletno tanko in dolgo šibovje je za košarje potrebna tvarina, iz ktere razne jerbese, koše, košarice, korpe in razne druge pletenine spletajo. Ob naših rekah in na njihovih prodih je sem ter tje toliko vrbovja, da bi dajalo na milijone šib za košarje, ko bi jih ljudje hoteli porezovati in pobirati in jih za pletenje prirejevati. Marsikteri goldinar bi se dal tako na lahek način za domače potrebe iztržiti. Dostikrat se primeri, da pridejo tujci v naše kraje si našega protja narzavati, ki ga potem za lep denar prodavajo. Vse drugače ravnaajo z vrbjem v drugih krajih. Tam ne le porezavajo samoraščega vrbovja, marveč ga še na primernih krajih, na katerih kaj boljšega ne raste, zasajajo in obdelujejo. Zato hočemo tukaj o vrbi sploh in njenem nasajanju in porabljanju nekaj bolj na tanko govoriti.

I. Razne vrbove sorte. Najimunitnejše so: a) Beka ali košarica (*Salix viminalis*). Ona ima mačkice brez reeljev, ostičasto listje z celim

obrobkom, na spodnji strani belosvitlo, na vzgornji gladko in zeleno. b) Uhata vrba (*Salix aurita*), ki ima nagrbano, spodaj močno dlakasto, drobno, obrnjeno jajčasto, valovito narezano listje in gole popke. c) Bela vrba, tudi rumena vrba imenovana (*Salix alba* & *vitellina*), ki ima mačkice na kratkih recljih, suličasto, kakor žaga zobato na spodnji in vzgornji strani dlakasto listje. Šibje ali protje je pri rumeni vrbi rumeno, pri beli vrbi pa rujavo-zeleno. d) Rudeča vrba (*Salix purpurea*), ima rudeče, brezlistne mačkice in golo listje. Mlado protje je rudeče, starejše rumeno, vznotrajna koža ima visoko žolto barvo.

II. Obdelava. Da se tanko, vitko in dolgo protje za košarstvo priredijo, so sledeči načini obdelavanja v navadi: 1. Vrbji nasad z količki. Zemljišče, ki je za nasad vrbja namenjeno se z 55 centimetrov globokimi grabicami po vrsti, 2—2,5 metra narazen prepreže. Ob stenah teh grabic se dve ali triletni vrbovi količki, tako postavijo, kakor se trsovi rezniki vlagajo, da korenine poženo, t. j. količki se postavijo z debelejším koncem na dno grabice in slonijo ob stenah grabice. Njihovi gornji konci se celo malo z prstjo zasujejo, potem, ko se izkopana graba zopet z vzdignjeno prstjo zasuje. 2. Nasad po pletenju, ki v tem obstoji, da se v prej omenjene grabice koli zabijejo blizu 1—1,5 metra visoki, okoli katerih se potem v grabi sami jedno- in dveletne vrbove trte ovijajo. Na to splet se zopet izkopane prsti nasuje in graba popolnoma zadela. 3. Nasad z rezniki. V ta namen se vzamejo popolnoma gladki dve- ali triletni 2—4 metre dolgi, 4—6 centimetrov debeli rezniki. Najboljše jih je meseca marca iz vrb posekati. Za nasad se narejajo 0,5—1 meter globoke sadivne luknje, po 2—2,5 metra narazen z navadnim sadivnim svedrom. Ali pa se poprej zemlja tako globoko izkoplje in potem rezniki z spodnimi konci tako v njo poteknejo, da polovica ali dve tretjini iz zemlje molite. Ti rezniki se morajo pa prav skrbno in pazno pripravljati. Koža jim mora biti zdrava in cela, ne po toči, ne po udarih, ne po nagrizkih ali bodi si kako drugače poškodovana. Njihov les ne sme nikder biti razklan in prerezi morajo biti ostri in gladki. Vsaka postranska vejica se jim mora skrbno obrezati. 4. Nasad po semenu. Vrbovo seme se spravi plitvo pod zemljo. Vendar ne sejajo tako radi vrbovja, ker dosti dalje časa potrebuje, da vzgodnja in je za porabo pripravno. Vse sorte vrb ljubijo zmerno vlažno zemljo, če se tudi ne da tajiti, da vrba tudi še v suhi zemlji stori, le tako dolgega šibovja ne poganja, kakor na vlažnem prostoru. Po bregih ob vodah, po nasipih in jezih, po ne preveč močvirnatih travnikih, posebno pa na studenčnatih strminah vrbje najbolj raste in varnje zemlje po svojih obilnih in dolgih koreninah loma in plazja. Najboljši čas za nasajanje vrbovišč je spomlad. Vendar pa je dobro

grabe in druge potrebne priprave že pozimi za nasajanje prirediti.

III. Rez protja. Vrbovje, ki je po treh prvih načinih zasajeno, se more že prvo leto porezovati. Prvo pravilo pri porezovanju je to, da se protje tako porezuje, da se deblo vrbe v glavo obraste. Porezati se pa morajo vsakokrat vse mladike, ker sicer, če se še katere kratke vejice puščajo, tem vršički pozimi pozebejo, živi njihovi deli pa spomladi grmičaste, postranske vejice poganjajo na škodo dolge rasti lepega protja. Protje se more vsako leto porezovati in včasih skozi 20 let na eni in isti glavi nadaljevati. Ko se vrbju debela postarajo, nalomijo ali nagnjujejo, se tik nad zemljo posekajo in pusté, da zopet poženo. Prazni prostori v vrboviščih ali rečine se morajo nalik onim po vinogradih zopet zasaditi. Protje se porezava ali jeseni, ko je listje odpadlo, ali pa februarja ali marca, ki je za belo in zeleno protje najboljše čas. Izbiranje najtanjših in najdaljših šib za obeljeno protje se mora brž pri porezovanju začeti. Protje se v ta namen tako v kadi postavi, da odrezani konci na dno kadi pridejo, vršiči pa iz nje molé. Zdaj velja iz nabrane protja kolikor mogoče vse jednako dolgo vkup zbrati. Zato se z obema rokama vršiči iz kadi molečega protja primejo, nekoliko potrosijo, da krajši proti zopet v kad nazaj padejo. To se tako dolgo ponavlja, da je vse enako dolgo protje izbrano. Izbrano protje se, ko se je enkrat posušilo in se ni več bati, da bi splesnelo, v snope poveže z trtami. Snopi imajo na debelem koncu blizu meter obsežka. Protje pa, ki se ima obeliti se le bolj rahlo v snope poveže in po koncu v vodo ali v kak ribnik, bajer ali kad postavi, da 10—12 centimetrov globoko z debelim koncem v vodi stoji. Tu ostanejo snopi do aprila in ko se začne sok po njih pretakati, se začne luščiti ali beliti. Luščenje ali belenje se najhitreje godi z precepi, ki so na notrajni strani ali z suknom ali kako drugo mekko tvarino podvlečeni. Skozi te precepe se potem prot za protom od tenkega konca proti debelejšemu potegne in kože oluščí. Kolikor čistejše, belejše in glajše je obeljeno protje, toliko več je vredno. Razumeva se samo ob sebi, da se obeljeno protje mora na prozračnih prostorih prav skrbno sušiti, sicer bi se spridilo.

IV. Prodaja. Dunajski košarji si za težek denar leto na leto obeljenega protja iz tujine naročajo, ker se v naši domovini avstrijski vse premalo protja za njihove potrebe prireja. In vendar bi se tudi s tem marsikteri goldinar zaslužiti dal. Na Nemškem se snop neobeljenega protja boljše sorte, ki meri okoli debelega konca meter obsežka, po 25 gld. prodaja, obeljenega pa pride snop jednake debelosti celo na 75 gld.

Razun košarske tvarine pa daje vrba tudi še hitro rastoča drva za kurjavo. Rabi se dalje vrba za naglorastoče zagraje in plotove in služi

posebno dobro po strminah in nasipih ob rekah in potokih za vtrditve zemlje, da se ne posiplje in manj odplavlja. Oglje se porablja za risanje in napravljane strelnega praha. Koža ima v sebi mnogo čreslovine, zato jo tudi za izdelovanje tenkega švedskega usnja, za gosposke rokavice potrebujejo. Tudi po navadnih usnarijah se je poslužujejo namesto hrastove čreslovine. More se tudi z tenkimi vejicami in listjem vred za nastelj živini potrebovati. V vrbovi koži se nahaja tudi salicin, katerega se lekarji, apotekarji in zdravniki posebno v novjšem času pogostoma poslužujejo. Za vzboljševanje vina, kateremu čreslovine pripomajkuje, se vrbova koža tudi z pridom rabi. Vino, ki je cikasto postalo, se z pridjano vrbovo kožo tako popravi, da popolnoma pitno postane. Vedru okisnela vina dobro perišče vrbove kože pridjano ga v 8 dneh dobro popravi. Vrbove trte so izvrstno vezilo in ker slama od leta do leta bolj draga prihaja, jo bodo morale z časom vrbove trte nadomestiti. Močnejše veje dajejo sodarjem dobre obroče za škafe in razne pučele. Tako se more vse, karkoli vrba rodi, v prid obrniti. Vrba zasluži toraj vso skrb in paznost kmetovalca pa jo tudi v obilni meri poplačnje.

Sejmovi: 1. maja: sv. Barbara v Halozah, Celje, sv. 3 Kralji, Hajdina, Muta, Ljubno, Lipnica, Berače, Trbovlje, Velenje; 3. maja: sv. Križ pri Ljutomeru, Podsreda, Loka, Ptujška gora, Selca na Dravi; 4. maja: sv. Juri pri Celju, Gomilsko, Konjice, Gornjigrad, Straden, Videm, Slov. Bistrica.

Dopisi.

Iz Celja. 19. apr. (Zvonik farne cerkve.) Lep kinč vsakemu mestu so gotovo njegovi zvoniki. Tega kinča je pogrešalo naše mesto že od leta 1798. Do tistih mal je imelo lepe zvonike pri obeh cerkvama. Zvonik farne cerkve je meril baje 37 sežnjev, minoritovska ali zdajšnja nemška cerkev pa je imela celo 2 lepa zvonika. Toda strašni ogenj 5. aprila (na veliki četrtek) l. 1798. je, izvzemši 13 z opekami pokritih hiš, ki so l. 1794. pogorele, celo mesto uprepelil. „Celjska kronika“ pravi, da ste takrat „pogorele tudi farna in minoritovska cerkev“. Toda popolnem pogorele menda niste; le samo zvonika in strehi obeh cerkev ste pogorele, zvonovi so se pa raztopili. Po požaru so nemški cerkvi prizidali zvonik za silo, ki je pa bolj dimnik, kakor zvoniku podoben; farnemu zvoniku pa, kolikor ga je še ostalo, se je postavila streha, tako da meri do zvezde 17 sežnjev.

Leta 1858. so je novemu zvoniku pri nemški cerkvi temelj položil; nekoliko se ga je tudi pozidalo; toda kmalu so zaradi pomanjkanja denarjev vse delo vstavili. Zidalo se je med tem časom po mestu marsikaj na javne in privatne stroške, nakupilo se je mestu gladišče itd. — le zvonika se

skoraj v 20 letih še polovica ni zgotovila; vedno še stari dimnik kakor strašilo na cerkveni strehi čepi! Drugačna je z mestnim farnim zvonikom. Po dolgoletnih razpravah se je vendar enkrat sklenilo, ta zvonik vzdigniti in ga ob enem v pravilnem gotičnem slogu popraviti. Delo se je že letos pred velikonočnimi prazniki pričelo. Vsi stroški bodo znašali 9200 fl. in se razdelili na 3 dele: farna cerkev plača 5000 gld. farani (mesto in okolica) 2800, patron 1400 gld. Delo je prevzel tukajšnji kamnosek Weber ter obljubil ga do konca meseca avgusta t. l. zgotoviti. Visokost novega zvonika do zvezde bo znašala 28 sežnjev, toraj 11 sežnjev više, kakor meri sedajšnji. Bog daj, da bi se delo srečno dovršilo brez kakšne nesreče.

Iz Ptuja. Na belo nedeljo je branilno in posojilno društvo ormuško imelo svoj prvi občni zbor v novi dvorani g. J. Žitka v Ormužu. Da skupščina sme sklepati, mora biti po § 39. združnih pravil najmanj petina vseh udov nazočih. Ker društvo zdaj 220 udov šteje, trebalo je tedaj najmanj 44. Ko se je bilo skazalo, da je 58 zbranih, začne se zborovanje pod predsedništvom društvenega načelnika. Predsednik g. dr. Geršak priobči najpoprej, da je mesto g. Vertnika knjigovodstvo prevzel velikonedeljski grajščinski oskrbnik g. Schmidl, potem pa razloži obširno in jasno društveno gospodarenje v l. 1876. O tem naj se tukaj navede, da je društvo v l. 1876. svojim udom posodilo na mejnice in dolžna pisma 40.737 fl. 22 kr., od kojega se je do starega leta zopet povrnilo 22.036 fl. 91 kr. in da se je v celem letu spreobrnilo denarja 91.977 fl. 44 kr. Zares lepo številno! posebno, če se pomisli, da je društvo registrirano kot zadruga z omejeno zavezo, t. j. društveniki niso zavezani z celim svojim imetjem, temoč tukaj vsaki samo z 100 fl. Pri neomejeni zavezi bil bi denarstveni promet še mnogo večji in bi mogoče bilo društvenikom tudi z večjimi svotami vstreti. Kajti društvo dobilo bi pri takih razmerah dovolj denarja na posodo. Dobro bi bilo, če bi se društveniki med seboj začeli pogovarjati, ne bi li se po času pravila v tem obziru premeniti imela. K temu pa je zopet pred vsem potrebno, da bi strokovnjaki, postavim g. načelnik, v „Slov. Gosp.“ to reč prav po domače razjasnili, kajti malo je društvenikov, katerim je to vse že razumljivo in jasno, posebno glede varščine. — Ko je predsednik poročilo bil dokončal, zaprosi skupščino, naj si izvoli 3 pregledalce računov. Kot taki izbrali so se v tej reči dokaj izurjeni središčanski trgovec g. E. Grile, dalje središčanski g. župnik Schwinger in g. profesor Žitak iz Ptuja. Po dokončanem pregledovanju, ki je dobro uro trpelo, naznani prof. Žitak izid pregledavanja rekoč: da se je po ostrem pretresanju našlo, da se knjige z predloženimi računi popolnoma skladajo; povdarja, da je pregledavanje posla in truda dvanaestih mesecev na način, kak si ga znabiti ta ali uni predstavlja, seveda navsezkož nemogoč ali tudi poprek nepotre-